

OPBOUW



WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

PSALM 73

Een raadsel?

Psalm 73 staat in de Nieuwe Vertaling (en niet alleen daar) te boek als „het raadsel van de voorspoed der goddelozen“.

Als het voor de dichter al een raadsel geweest is, dan toch geen onopgelost raadsel.

De dichter? Een psalm van Asaf, zegt het opschrift. Asaf, de muzikmeester van David; een ziener (2 Kron. 29:30). Behalve Ps. 50 worden Ps. 73-83 aan hem toegeschreven. Of Asaf inderdaad de auteur is, en of de vertaling „van Asaf“ dus juist is, kan betwijfeld worden. Ps. 74 bezingt of liever bejammert de verwoesting van de tempel — maar in Davids tijd was er nog geen tempel.

Het lied van de landman

We bepalen ons dus maar tot de inhoud van het lied — wie de dichter ook wezen mag. Wie dat ook wezen mag? In elk geval een mens, die het moeilijk had onderweg. Hij heeft wel een doel: Gods heiligdom (vs 17), nabij God te zijn (vs 28). En daar is het goed: waarlijk, God is goed voor Israël. voor hen die rein van hart zijn (vs 1). Als een echo klinkt later op een berghelling uit Jezus' mond: zalig de reinen van hart, want zij zullen God zien.

Maar de reis naar het heiligdom, om God te zien, was wel critiek geweest. Voor hetzelfde geld had hij rechtsomkeert gemaakt, was hij het spoor bijster geraakt, waren zijn schreden uitgegleden (vs 2); het heeft geen haar gescheeld: bijkans, bijna — 't was op 't kantje af.

Waar hij vandaan kwam? Sommigen denken aan Babel, uit de ballingschap. Maar evengoed kan hij afkomstig zijn uit één van de vele dorpen of steden in het land waarvan je kunt zeggen: „Hier koos de Heer zich vaste voet“. Dan is hij gewoon een tempelganger. En misschien een landman, een boer. Let er maar eens op hoe hij ze beschrijft, die „anderen“, zullen we voorlopig maar zeggen.

In of uit het gareel?

Op zijn weg naar het heiligdom, over de bergen, door de dalen, langs ravijnen, grazige weiden, zeer stille wateren taxeert zijn geoefend oog — met de vanzelfsprekendheid van de landman — het grazend vee: gaaf, glanzend en welgedaan. En in een flits gaat het door hem heen: ja, zo zijn ze, die anderen — glanzend, welgedaan.

Want een gareel, een tuig (N.Vert.: moeiten) kennen zij niet — zoals de ploegende of dorsende os. Ze zijn geen „werkezels“ (vs 4) en in de kwelling, de zware arbeid der „stervelingen“ (zwakke, afgematte mensen) delen zij niet — samen met de andere mensen (akkerlieden) worden zij niet geplaagd. Zij behoeven niet op rotsen te ploegen en krijgen geen kromme rug van het wegdragen der veldkeien.

Ze zijn geen loonslaven, zwoegers die voor een praatje geen tijd hebben: geld, bezit (vs 6) en praatjes (vs 8, 9) hebben zij genoeg. Vanuit de hoogte spotten deze trotse, met

sier geklede heren met die stumbers van een loonslaven — zonder zich voor iemand te generen of voor Iemand te vrezen.

Hun soort volk (vs 10) vergaat niet van dorst, zoals die stumbers die onder de brandende zon in het zweet huns aanschijns hun schamel brood verdienen: tranenbrood. Als vanzelf denk je aan de schrijnende schilderingen van Van Gogh. Of ook aan die akker, die verdroogd, verdord, amechtig te dorsten ligt naar water. Zo is „zijn volk“, hún soort niet.

Mij spreekt het al een tale...

Nee, dit is geen tempelganger die met volle teugen geniet van de reis door het beloofde land, en in de ochtendstille uit volle borst een psalm 122 zingt: kom, ga met ons... Bij elke schrede is 't, alsof hij lood in zijn schoenen heeft. Sabbath, rust, is ver te zoeken — hij kent rust noch duur. Met een bezwaard hart gaat hij op naar Gods altaren. En hoe verder hij komt, hoe dichter hij nadert het huis van zijn Vader, hoe trager en onzekerder zijn schreden worden.

't Beloofde land geeft hem te denken, zó veel te denken — elk schaap, elk rund, elke weide en akker, bergstroom en zeer stille wateren: ze spreken hem een tale. Maar niet als voor een Guido Gezelle. Ze worden een obsessie voor hem, dringen hem de martelende vraag op: hoe kan 't toch bestaan in de wereld?

Die „anderen“ zetten een mond op tegen de hemel en hun tong roert zich op aarde (vs 9), en zij durven wat te zeggen: hoe zou God het weten? Zou er ook wetenschap zijn bij de Allerhoogste? (vs 11). En hoe gaat 't hun? Ongedacht!! Zie, zo zijn de goddelozen, altijd onbezorgd vermeerderen zij hun bezit (vs 12). Zij doen maar, en gaaf en welgedaan zien zij eruit.

Zalig zijn de reinen van hart?

Maar die tobber die daar gaat, hoe langer hoe langzamer? Hoor hem in zichzelf praten: ...tevergeefs heb ik mijn hart rein gehouden (vgl. bij vs 1), mijn handen in onschuld gewassen: mij ver gehouden van kwaaddoen (vs 13).

Tevergeefs, want wat is zijn loon? Hoor maar: de ganse dag word ik geplaagd, mijn bestraffing (kastijding) is er elke morgen. Als de zon opgaat, ziet hij al tegen de dag op. Geen goed kan hij doen. Opstaan wordt een straf in plaats van een vreugde (vs 14, vgl. Ps. 104:23 v.v. met zijn zetting in majeur).

Is zo'n levensweg naar de plaats van de rust zo levensvreemd voor ons, dat wij het afdoen met woorden als „het grote vraagstuk van het O.T.“?

Als wij God dienen met een rein hart, krijgen we dan ons „loon“? Loon, dat die „anderen“ derven? Of is het niet vaak precies omgekeerd?

Totdat...: licht in het duister

't Heeft de dichter op de tong gelegen, om óók maar zo te spreken en te denken (vs 15a).

Hij heeft het nét, op 't nippertje, nog niet gedaan — als Job de hand op de mond gelegd, om zulke woorden binnen te houden. Hij heeft Gods Vaderhand niet verloochend (vs 15b), hij heeft gevochten voor de belijdenis: zalig zijn de reinen van hart (vs 1), ook metterdaad (vs 13). Maar hij heeft er wel over getobd. Getobd om te begrijpen, tot inzicht te komen (vs 16a). Maar het was alleen maar een kwelling (vs 16b) bij alle andere kwellingen (vs 5).

Totdat... ja, totdat ik in Gods heiligdommen inging (vs 17a). Toen brak het begrip door. Hoe? Omdat hij zeker wist: hier woont God.

De uitdaging: hoe zou God het weten? (vs 11) wordt hier gelogenstraft. Hij weet het. Hij is er. Present. Present waar die „anderen“, hoogmoedigen en goddelozen (vs 3), absent zijn: bij de ark der verzoening, bij de almachtige, barmhartige en rechtvaardige God. En dat be-teken-t en be-zegel-t hun einde (vs 17b-20). O.m. met het beeld van „glibberige plaatsen“ (hemzelf niet onbekend) en de totaal vervallen muur rondom een wijngaard tekent hij hun lot (vs 18).

Eindelijk rust

Bijna was hij in zijn verbittering óók zover gekomen (vs 21v, 15, 3). Door al wat hij zag, zag hij het doel niet meer — de plaats van de rust. Daarom spreekt uit zijn woorden geen leedvermaak; hooguit leedwezen. Dat komt er vanzelf als je zelf rust hebt gevonden in Gods nabijheid (vs 23).

Je „ziet“ weer een vaste hand, die je doelbewust leidt (vs 24a) en je i.p.v. verachting in de heerlijkheid doet delen, hoe en wanneer dan ook (de vertaling van vs 24b levert grote moeilijkheden op).

De slotsom aan het eind is dan ook de bevestiging van vs 1. De goddelozen mogen hun bezit vermeerderen, wie kan zeggen dat God Zijn erfdeel, onvervreemdbaar „bezet“ is, weet zich rijker. Al ga je stuk aan wat je ziet en meemaakt, God is een rots en zijn beloften zijn rotsvast (vs 25, 26).

Het heiligdom spreekt duidelijker taal (vgl. Ps. 19) dan het beloofde land. Die taal verstaat hij. Geloof hij. In wezen is er maar één tegenstelling: wie verre van u zijn gaan ten gronde... (vs 27); maar mij is het goed nabij God te zijn... Mag God het daar niet een keer op aan laten komen? Van de dichter mag het: hij zal 't ieder vertellen: de HERE is mijn toevlucht, mijn redding (vs 28).

E. R. Postma - Breukelen

KERKELIJK Leven

De situatie

I

We staan opnieuw voor het feit, dat er een breuk is geslagen in de kerk van Christus. De vrijgemaakte kerken hebben haar eenheid niet bewaard, maar zijn gebroken en nog bezig te breken. Dat is een aangrijpende zaak.

Er waren reeds jaren spanningen.

Ieder, die heeft meegedeeld, weet dat.

Het verlaten van deze kerken door afzonderlijke leden en ook door tientallen predikanten was daar een symptoom van. Daarmee is van deze spanningen zelf nog niets gezegd noch van dat heengaan als zodanig. Er wordt alleen een feit mee geaccentueerd. Persoonlijk meen ik, dat het onjuist is al deze gevallen over één kam te scheren, maar althans de velen waren een symptoom van spanningen, die in de kerken heersten.

Op zichzelf was het bestaan van deze spanningen niet een verwonderlijke zaak. Spanningen in de kerk komen vrijwel altijd voor. Daarvan is haar onvolmaaktheid een der oorzaken. Die onvolmaaktheid komt zij in deze bedeling niet te boven. Aperte ontrouw hoeft daarbij nog niet in het spel te zijn, al kan dat ook het geval zijn. Dan zijn deze spanningen in de regel onoplosbaar; wanneer in aperte ontrouw wordt volhard, heeft de kerk met afsluitende handelingen op te treden, met als gevolg meermalen een breuk.

Maar alle spanningen worden toch niet door aperte ontrouw veroorzaakt. Ze zijn een vrij normaal verschijnsel in de kerk van Christus. Een blik in het Nieuwe Testament kan ons dat reeds leren. En de kerkgeschiedenis laat het ons niet minder duidelijk weten.

—o—

Het is een niet geringe opdracht tot een zuivere taxatie van de spanningen te komen, die al spoedig in de vrijgemaakte kerken optraden. Een juiste analyse is geen geringe zaak, met name doordat we daarin niet te doen hebben met naakte feiten slechts, maar vooral met geestelijke achtergronden.

Herhaaldelijk is betoogd dat het kerkbegrip hier een beslissende rol in heeft gespeeld. Een verabsolutering van de eigen kerk als de alleen ware kerk. Dat zou de eigenlijke bron van alle spanningen zijn geweest.

Het is waar, dat in de kring der vrijgemaakte kerken veel over de kerk is gesproken, gepreekt en geschreven en dat men zichzelf met een niet geringe nadruk als de ware kerk van Christus presenteerde. Zonder aan het waarheidsgehalte van deze uitspraak te kort te doen, mag de vraag gesteld worden of dit veelvuldig zó spreken van een juiste geestesgesteldheid getuigde. Het een oprecht christen zijn en het zichzelf als zodanig steeds weer presenteren zijn twee verschillende zaken, die niet tegen elkaar behoeven te strijden, maar waarvan de eerste dankbaar kan worden geconstateerd en het tweede bedenkelijk geacht.

We raken hier aan de mentaliteit, de geestelijke gesteldheid, een gevaarlijk onderwerp, waar we echter niet om heen kunnen.

—o—

De positie van de vrijgemaakte kerken was een moeilijke. Op een werkelijk ongelooflijk harde en benepen wijze, met schending van de kerkelijke accoorden zijn in de veertiger jaren de slagen gevallen: schorsingen en afzettingen aan de lopende band met als nood-

zakelijk gevolg de vrijmaking en daarna het zoet gefluit van de vogelaar; een elkaar in eentonige regelmaat opvolgende reeks van verzoeken om samenspreking, zonder dat men van synodale zijde er radicaal voor uitkwam dat men te eng gebonden had en ten onrechte geschorst en afgezet.

Men werd opeens zeer lieflijk van toon en in gebaar, zonder de oorzaken van de breuk weg te nemen.

Daartegen moest gewaakt en gewezen op de ware stand van zaken, defensief om eigen kerkleden te doen doorzien wat er aan de hand was. Een strijdvaardige houding werd hierdoor bevorderd. De strijd voor het behoud van eigen kerk gestimuleerd. Al spoedig openbaarde zich ernstige symptomen van verval van het gereformeerde leven in de gebonden kerken. Met grote nadruk werd daar van onze zijde op gewezen, mee om de zegen van eigen kerkelijk leven in het licht te stellen en de verdere noodzaak van vrijmaking.

Ik constateer tot nu toe alleen maar.

Sommigen ontwikkelden een werkelijke virtuositeit in het signaleren van afvalverschijnselen en wisten daar week aan week met profetische ijver tegen te toornen. Dit is als meer dan een constatering bedoeld.

Het gevaar werd niet onderkend dat dergelijke lectuur op de duur in eigen kring een geest van zelfvoldaanheid kweekte: wij doen het toch maar beter.

Zo werd ook steeds meer een geest van isoleringszucht gevoed. Alleen in eigen kring was het goed. Dat de Here ook elders nog werkte met Zijn Woord en Geest werd niet opgemerkt. Wij zijn de ware kerk. En heel het leven werd van daaruit opgezet. De „ware kerk” werd als garantie beschouwd voor een goed christelijk leven ook in organisatorisch opzicht. Practisch nergens werd meer samenwerking gezocht met andere christenen van gereformeerde huize. Vrijwel alle contacten werden vermeden. Alleen al het feit, dat de „synodalen” ergens mee deden was voldoende om zich afzijdig te houden.

Alles werd gezet op de ene kaart van de ware kerk, met de daaruit opgebouwde organisatorische levensvormen, en dat met een keur van argumenten, in een strak opgebouwd rationeel systeem, waar geen speld scheen tussen te krijgen. En dat werd ook als het hoogste beschouwd, als afdoende: als je er geen speld tussen kan krijgen.

Een puntig intellectualisme kreeg de overhand over het geestelijke leven. Zelfcritiek ontbrak meer en meer. Wie het scherpst en meest logisch kon betogen, werd de man, die gelijk had. En we konden overal betogen, dat we gelijk hadden.

Vergeeten werd het woord van Bavinck: „Groot schijnt het geloof wel, als men aller verlatend zich in de eenzaamheid opsluit. Maar nog groter komt mij het geloof voor van hem, die het koninkrijk der hemelen als een schat bewarend, het tegelijk als een zuurdeeg indraagt in de wereld, verzekerd dat Hij die voor ons is, meer is dan hij die tegen ons is, en machtig om ook te midden der wereld ons te bewaren voor het kwaad.”

—o—

We generaliseren hier, hoe kan het anders. We wijzen enkele grondtrekken aan, die zich laten zien, zonder daarmee te ontkennen dat er veel trouw, liefde, offergezindheid was uit een bewogen gemoed. Maar deze grondstukken gingen steeds meer het totaalbeeld beheersen en riepen spanningen op: wie zich niet voegde in het patroon van dit denken en handelen, werd argwanend aangekeken; werd straks niet meer goed vrijgemaakt geacht. Predikanten, die op dit stramien van denken niet hun preken borduurden, werden min of

meer verdacht en kregen het soms in hun gemeenten moeilijk. De „ene goede lijn” werd steeds strakker doorgetrokken met al de gevolgen van dien. In de kring van „De Reformatie” kwam het tot een breuk, andere bladen verschenen.

Straks komt er de „Open Brief”.

Het is vanzelfsprekend een gemakkelijk ding hem op een bepaalde manier te analyseren en er dan van allerlei uit te distelleren, dat als schadelijk en ergerlijk den volke wordt kond gedaan: logische tegenstrijdigheden aan te wijzen; bepaalde gezegden naar voren te halen en daaraan uiterste consequenties te verbinden. Zo kan men vrijwel elk geschrift, elke formulering kraken. Het staat er toch?

De „Open Brief” is een symptoom van de spanningen, die in de vrijgemaakte kerken al jaren heersten en wijst een bepaalde gedragslijn, een bepaalde mentaliteit, een bepaalde visie af: het is die, die we boven signaleerden: Het roemen in eigen kerk en het absolute stellen daarvan als de alleen ware en enige kerk, waarin Christus' vergaderingswerk zou plaats vinden. De gedachte van de ware kerk als garantie voor het christelijke leven, veilig bewaard in vanuit de kerk op te bouwen organisaties. En met name dan: dit voorstellend als confessioneel gebonden en zo het dwingend opleggen van dit gedachten-schema.

Daarnaast wilde de „Open Brief” open vensters naar buiten, het zien van en rekening houden met het werk van Gods Geest buiten de kring van eigen kerken.

—o—

Zolang men niet op dit „totaal” van de Open Brief ziet en daarop ingaat, is alle geschrijf er over nutteloos en verspillen van energie. Men kan dan door op onderdelen in te gaan en ongelukkige formuleringen onder handen te nemen, gemakkelijke overwinningen behalen bij een deel van het kerkvolk, maar bereikt niets wezenlijks. Men kan zelfs door de Open Brief als schibboleth te hantieren een grote schoonmaak houden, maar blijft met de moeite zitten.

En dat om twee redenen.

Allereerst omdat deze schoonmaak ongegrond is. Als Gereformeerde Kerken is men gebonden aan de gereformeerde regels van kerkregering, die wortelen in Bijbels inzicht. Eén van deze regels is dat men ambtsdragers niet zal schorsen en afzetten dan om openbare grove zonden in leer of leven. Tot de zonden van de eerste orde — hier alleen in geding — behoren ketterij of valse leer. Wat men nu tegen de Open Brief kan en wil aanvoeren, van ketterij of valse leer is niet te spreken. De beschouwing over de vrijmaking deugt niet? Laat ons het aannemen: is dat een kwestie van valse leer of ketterij? Er wordt een bepaalde visie over tolerantie in geventileerd. Is dat een kwestie van valse leer of ketterij? Kerkelijke vergaderingen hebben alleen te oordelen of zij zulk een tolerantie zullen toepassen, ja dan neen, en daarmee is de zaak beslist.

De belijdenis wordt disputabel gesteld, zo is uitgeroepen. Men zou willen vragen: Welk stuk daarvan? Welke geloofsinhoud? Het antwoord op deze vraag is nimmer gegeven.

Men moest de vraag eens overwegen of iemand, die voor zich de gehele belijdenis van harte aanvaardt, maar van oordeel is dat met een kortere belijdenis als formulier van enigheid toch kan worden volstaan en daarover een bescheiden opmerking maakt, daardoor tuchtwaardig is geworden? Volgens geldend gereformeerd kerkrecht zeker niet. Een ander ding is of het wijs zou zijn aan deze suggestie gehoor te geven.

Maar men heeft van de „Open Brief” een schibboleth gemaakt en links en rechts geschorst en afgezet en buiten het verband gesteld en kerken gebroken. Met als gevolg, dat vele gewetens, net als in de tijd van de Vrijmaking, dit niet kunnen verdragen. Dit is een zaak, waarmee de kerken van het verband Hoogeveen zullen blijven zitten, net als

G. Janssen - Amsterdam

voor- bereiding voor het heilig avondmaal

*Wij zien gewone stukjes wittebrood op flonkerende schalen.
Wij zien gewone rode Spaanse wijn in zilveren bokalen.
En toch moet dit gewone brood en deze zoete wijn
Voor ons iets heiligs zijn.*

*Aan 's Heilands liefdemaal zitten als arme zondaar, broers en zussen.
Er zitten daar vrijmoedige, maar ook veel schucht're mensen tussen.
En toch zocht onze Bruidgom, Hijzelf, die mensen uit,
Zijn lichaam, ja, Zijn Bruid.*

*Met wat een diep, met wat een voor ons niet te vatten mededogen,
Met welk een grote liefde is de dierb're Heiland toch bewogen,
Dat Hij die mensen, met zovele zonden overdekt
Genadig tot zich trekt.*

*Waar onze Heiland zich dan overgaf voor haar, laat ons wèl waken,
Die uitverkoren Bruid met smaad of met verdachtmaking te raken.
De Bruidgom heeft Haar lief met al de liefde van Zijn hart.
Zorg dat ge Hem niet tart!*

*Wij zien een arme moegestreden Kerk, vol rimpels en vol vlekken,
In hunkerend verlangen naar haar Bruidgom haar handen strekken.
Hij troost, tot Zijn gedachtenis, haar met Zijn brood en wijn.
Nu voelt zij zich weer rein.*

*En waar wij dus de Bruid zonder haar Bruidgom nooit kunnen vinden,
Omdat de Bruidgom geen rust noch duur heeft zonder Zijn beminden,
Roept Hij u Zondag aan Zijn dis, zeg dankbaar nu daarom:*

H. W.v.E.-P. „Ja, Bruidgom, ik kom!”

de synodale kerken met haar tuchtmaatregelen van de veertiger jaren. Er zijn zelfs nog genoeg predikanten, die er geen vrede mee hebben. Een wankele positie voor deze kerken.

En daarnaast is er een tweede reden.

Men heeft op deze wijze geen enkele oplossing van de moeiten bewerkt.

Een bepaalde groep mensen is weggewerkt, maar de spanningen zelf zijn blijven bestaan.

Het is de spanning, die gegeven is met het feit van het niet kloppen van eigen kerk-zijn op de grondslag van dat kerk-zijn, de gereformeerde belijdenis. Volgens deze is de kerk de vergadering der gelovigen, art. 27 N.G.B., vgl. zondag 21 Heid. Catechismus. Met de vergadering der gelovigen wordt niet bedoeld de vergadering van een groepje gelovigen, van een deel der gelovigen, maar van alle gelovigen, zoals de Latijnse tekst ook uitdrukkelijk zegt:

Aan deze norm beantwoordt geen enkele kerk in Nederland, beantwoorden ook de vrijgemaakte kerken niet. Wanneer we afgaan op wat voor ons zichtbaar is, moeten we zelfs zeggen, dat er meer gelovigen buiten haar dan in haar zijn. Dat doet niets af van het rechtmatige van haar bestaan, van de wettigheid van haar gestalte, om met Calvijn te spreken en daarbij denken we dan aan de vrijgemaakte kerken als geheel van voor de scheuringen, maar het genoemde feit laat zich intussen niet loochenen. De vrijgemaakte kerken vertonen op zeer onvolkomen wijze het vergaderingswerk van Christus. We constateren hier alleen het feit, zonder op de oorzaak en de schuldvraag in te gaan.

Dat is de eerste spanning.

De tweede ontstaat, wanneer eigen kerken nu verabsoluteerd worden en als voedingsbron van heel het leven gesteld worden en de geestelijke gemeenschap met andere gelovigen van een zelfde belijdenis niet wordt erkend en daadwerkelijke gemeenschapsbeoefening en samenwerking, waar mogelijk, de pas wordt afgesneden. Tegen deze organisatorische dwang verzet zich het christelijke hart altijd weer opnieuw, met name wanneer noodverbanden als ideaal en norm gesteld worden.

(wordt vervolgd)

Openheid?

De grote pers heeft zich bemoeid met de vergadering van afgevaardigden van kerkeraden in Zwolle, gehouden 31 oktober jl.

Van tevoren werd het houden van die vergadering al aangekondigd en na de vergadering werd het één en ander meegedeeld.

Merkwaardig is nu dat „Trouw” b.v. wist te vermelden dat de vergadering in stijgende onrust en spanning was verlopen.

Nu heb ik zelf die vergadering niet meegemaakt.

Maar ik heb wel geïnformeerd bij drie mensen, die de vergadering wèl meegemaakt hebben en hen, onafhankelijk van elkaar, en voor een deel ook voordat ik Trouw had gelezen, gevraagd naar de sfeer van de vergadering.

Het merkwaardige is nu dat mijn drie zegslieden juist zeiden, als er al van enige spanning sprake was, dat die juist in de loop van de vergadering wel minder werd, zo niet geheel verdween.

Het heeft een les.

Dat is deze.

Men moet of de pers helemaal niet toelaten en gewoon besloten vergaderingen houden. Dat kan niemand de kerken kwalijk nemen. Als ze menen in beslotenheid ergens samen over te moeten praten, dan is dat het recht van de kerken.

De andere mogelijkheid is deze: we hebben niets te verbergen. We staan voor een goede zaak.

Laat daarom de pers toe.

Dan heeft men niet de mogelijkheid dat er vreemde berichten in de krant komen en zo dat toch wel het geval is, dan kan men die openlijk weerspreken.

Voor beide mogelijkheden is in onze situatie wel iets te zeggen.

Voor de eerste mogelijkheid pleit het feit dat zo veel ambtsdragers jaren lang geleefd hebben in een sfeer, waarin ze uiterst voorzichtig moesten zijn met hun woorden, omdat er altijd wel mensen klaar zaten met pen en papier om te noteren wat misschien niet helemaal juist zou zijn. Om dan haastig met aanklachten te komen en met bezwaarschriften. Dat mensen die zo lang onder deze druk hebben geleefd nu wel eens iets zeggen willen zonder dat er mensen bijzitten, die alles opschrijven, is een te begrijpen zaak en wat mij betreft een te verdedigen handelswijze.

Er zijn te veel tere en kleine zielen gewond.

Aan de andere kant kan men van kerkeraden wel vergen dat ze over deze angst heen komen en maar openhartig zeggen wat er gezegd moet worden. En de angst „Feind hört mit”, is een te overwinnen angst.

Te overwinnen vanwege de beloften van onze Here Jezus Christus.

Wie kan tegen Hem op?

En Hij heeft gezegd: „waar twee of drie in Mijn Naam vergaderd zijn, daar ben Ik in het midden”.

En:

„Zie, Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld”.

AMELINK

TE BERDE

Memoires, herinneringen schrijven, wordt in ons land een gewoonte. Ik kan er alleen maar blij mee zijn.

Puchinger heeft in het verleden in Polemios daarop meer dan eens aangedrongen. Hij had gelijk.

Het is immers toch steeds weer waar dat het heden voor een deel ook verklaard moet worden uit het verleden. En maar al te veel is dat verleden verborgen gehouden. Vooral voorzover dat persoonlijke herinneringen waren, die toch van algemeen belang zijn.

We hebben nu memoires van Stikker.

Vrij Nederland is begonnen met het publiceren van de memoires van Schermerhorn.

Ik meen gelezen te hebben dat wij van Buskes nog meer herinneringen kunnen verwachten. Hij is op dat gebied een ster. Je kunt alleen maar benieuwd zijn naar wat we nog meer van hem kunnen lezen. Fedde Schurer heeft memoires geschreven. Hendrik Algra, de senator, heeft memoires geschreven. We zijn bij voorbaat wel zeker dat het een boeiend boek zal zijn. De Algra's kunnen vertellen. En ze kunnen schrijven. En deze Algra heeft een groot deel ook van de vooroorlogse politiek nog meegemaakt, terwijl hij alle gelegenheid had, om ook achter de schermen te kijken. Dat belooft wat.

Ik schrijf dit naar aanleiding van het feit dat het eerste deel verschenen is van de herinneringen van Annie Romein-Verschoor, getiteld „Omzien in verwondering”. Een uitgave van de Arbeiderspers te Amsterdam. Met als ondertitel „privé-domein”.

Annie Romein-Verschoor is de vrouw die samen met haar man Prof. Jan Romein zo veel gepubliceerd heeft, vooral op historisch gebied.

Memoires lezen gemakkelijk.

Je bent bijna altijd geboeid. Omdat levende mensen laten weten hoe zij gereageerd hebben op personen en toestanden.

Bij het lezen van deze herinneringen kwam er toch ook een gevoel van deernis bij me op, naast het gevoel van bewondering voor de schrijfster die meegewerkt heeft aan de serie boeken „Erflaters van onze beschaving”. Die bewondering had ik al. Deernis. De Romeins hebben getracht consequent marxistisch te leven, te studeren en te schrijven.

Ze hebben zo ook deel genomen aan de politiek, zij het op de achtergrond.

Maar hun bezigheid is uitgelopen op hun uitstoting uit de Communistische Partij Nederland.

En ze hebben van niet-marxisten over hun werk meer waardering ondervonden dan ze ontvingen van de communisten.

Het onverdraaglijke van het communistisch systeem wordt wel heel duidelijk in dit boek.

Deernis. Omdat een leven zonder God kennelijk óók een leven is zonder hoop. De Romeins hebben in hun erflaters van onze beschaving ook opgenomen dr Abraham Kuyper onder de titel „De klokkenist der kleine Luyden”.

Hoe juist getypeerd. Ze hebben erkend dat Kuyper het was die wist dat de sociale kwestie op het einde van de 19e eeuw, de levenskwestie was geworden. Ze hebben erkend dat dr Kuyper één van de mensen was, die de liberalen van die tijd de nek heeft gebroken.

Maar ze hebben kennelijk niet herkend dat de diepste stuwkracht van Kuyper was het Evangelie van Onze Here Jezus Christus. Wat voor 'n gebreken hem verder ook aan te rekenen zijn.

Wie iets wil begrijpen van wat er in links Nederland gedacht is en gedacht wordt, kan dit boek niet ongelezen laten.

AMELINK

De uitspraak van de generale synode van Lunteren ten aanzien van de verontrustheid

Bezwaarschriften

De generale synode van Lunteren was in de eerste week van november bijeen te Sneek ter behandeling van enige honderden bezwaarschriften, die bij alle verschil een en hetzelfde onderwerp betroffen: de leringen van een van de nieuwe theologiën waarvan binnen de kerken dezer synode prof. dr H. M. Kuitert wel de meest sprekende vertegenwoordiger is.

De bezwaarschriften richtten zich met name tegen hetgeen prof. Kuitert leert inzake de historiciteit van Genesis 2 en 3 en hetgeen de apostel Paulus in aansluiting aan de Genesistekst leert omtrent de éne mens Adam door wie de zonde in de wereld gekomen is en door de zonde de dood — Romeinen 5:12. Volgens prof. Kuitert zouden we in Genesis in de genoemde hoofdstukken niet te doen hebben met de mededeling van in de historie plaats gehad hebbende feiten, gelijk ook de apostel Paulus in Romeinen 5 niet zou verwijzen naar een historische zondeval: hij zou Adam op deze plaats slechts ten tonele hebben gevoerd als 'leermodel'. Daartegen richtten zich de aan de synode gezonden bezwaarschriften.

De uitspraak der synode

Volgens het bericht in Trouw van 7 november heeft de synode na woensdag en donderdag in geheime zittingen te hebben vergaderd het volgende uitgesproken:

„1. Dat de ingebrachte bezwaren een fragmentarisch karakter dragen en als zodanig weinig bewijskracht hebben;

2. dat de synode niettemin moet vaststellen, dat de ontkenning door dr Kuitert van de historiciteit van de zondeval als de afwending van de mens van zijn God aan de aanvang van de menselijke geschiedenis, niet in overeenstemming is met hetgeen de synode van Amsterdam in 1967-1968 in haar uitspraak sub 3 (acta artikel 209) heeft aangewezen (gesteld werd toen dat zowel de belijdenis der kerk als de Heilige Schrift duidelijk een fundamentele betekenis toekennen aan de geschiedenis van de zondeval en dat deze daarom ook als van wezenlijk belang voor de verkondiging van het evangelie als gezaghebbend moet worden gehandhaafd, red.);

3. dat het intussen gebleken is dat dr Kuitert ook op de synode in zijn gevoelen niet alleen staat;

4. dat in deze situatie, hoe onbevredigend deze ook zij ten aanzien van de onderlinge eenheid, toch ook met blijdschap mag worden geconstateerd, dat alle leden van de synode vasthouden aan het belijden, dat God de mens goed geschapen heeft tot de liefdesgemeenschap met Hem, maar dat de mens in moedwillige ongehoorzaamheid geweigerd heeft en weigert in deze gemeenschap te leven, dat heel de mensheid van God is vervreemd, aan de slavernij der zonde is vervallen en slechts gered kan worden door Gods genadig ingrijpen;

5. dat zij daarom van oordeel is dat de eenheid van het kerkelijk belijden niet op een zodanige wijze in het geding moet worden geacht, dat daarover thans nadere beslissingen zouden moeten worden genomen;

6. dat zij een deputaatschap instelt, om in deze situatie het gesprek voort te zetten, in een ernstig zoeken naar onderlinge eenheid, ook in die zaken, waarin duidelijk verschil van mening openbaar werd.”

Tot zover de Lunterse synode.

De synode heeft vastgesteld wat reeds vaststond, nl. dat prof. Kuitert in strijd met een uitspraak van de synode van Amsterdam de historiciteit van de zondeval ontkennt. Bovendien bleek ter synode dat meerdere synodeleden deze ontkenning met hem delen. De synode vindt dat onbevredigend. Te weten ten aanzien van „de eenheid der kerk”. Maar met blijdschap werd geconstateerd „dat alle leden vasthouden aan het belijden (!) dat God de mens goed geschapen heeft tot de gemeenschap met Hem, maar dat de mens in moedwillige ongehoorzaamheid geweigerd heeft en weigert in Gods gemeenschap te leven, dat heel de mensheid van God is vervreemd, aan de slavernij der zonde en slechts gered kan worden door Gods genadig ingrijpen.

Ziehier een eerste ontwerp van een pacificatieformule.

Deze formule moet de vrede bewaren tussen hen, die de historie van de zondeval, de gebeurtenis van de eerste zonde op een bepaald moment in de geschiedenis ontkennen en hen, die aan de mededelingen van Genesis 2 en 3 te dezer zake vasthouden. D.w.z. bij voorbaat staat vast dat het omstreden punt blauw-blauw gelaten wordt.

Men is het er over eens dat God de mens goed geschapen heeft. Voltwoordig verleden tijd. Dat betekent dus maar niet dat er van Gods kant geen kwaad geschied is en geschiedt, maar dat de mens toen God hem geschapen had goed was. De synode zegt „goed tot de levensgemeenschap met Hem.” Is dat laatste niet meer dan een aanleg, een geschiktheid, een mogelijkheid van de mens? En betekent dat, dat er ook tussen het moment waarop God met het scheppen van de mens gereed was (geschapen heeft!) en het moment waarop de mens geweigerd heeft in Gods gemeenschap te leven een tijdperk, een toestand geweest is waarin de mens vrij was van zonde en dood, m.a.w.: was er een historische stáát der rechtheid?

De synode zegt voorts dat allen het er over eens zijn dat de mens geweigerd heeft en weigert in deze gemeenschap met God te leven. „Geweigerd heeft.”

Wat houdt deze voltooid verleden tijd in?

Dat de mens op het beslissend moment in zijn geschiedenis na de staat der rechtheid door het overtreden van Gods gebod ongehoorzaam geworden is en dat hij bij deze ingetreden ongehoorzaamheid blééf: „geweigerd heeft en weigert? Onvoltooid tegenwoordige tijd? Is die weigering nú van dezelfde aard als de weigering van onze eerste voorouders tóen? M.a.w. hebben zij voor het eerst in een volkomen VRIJE keuze gezondigd en is óns weigeren om in Gods gemeenschap te leven thans een beslissing van dezelfde aard als die eerste beslissing van toen, een beslissing van mensen, die vrij waren en nu nog zijn om NIET TE ZONDIGEN.

Hoe abstract spreekt hier een synode over de redding door Christus: „heel de mensheid kan slechts gered worden door Gods genadig ingrijpen.”

We laten het thans hierbij.

Heel het probleem waarvoor de synode

zich gesteld zag is onder ten vierde weggecamoufleerd. „Alle leden der synode houden vast, dat...”. En als men dan leest waaraan men allen vasthoudt dan blijkt dat juist dáár-over het geschil loopt.

En op grond van deze rammelende formule oordeelt de synode dat de eenheid van het kerkelijk belijden niet op zodanige wijze in het geding moet worden geacht dat daarover thans nadere beslissingen zouden moeten worden genomen.

Een synode (Amsterdam) zegt: men moet aan de historiciteit van de zondeVAL vasthouden.

Dr Kuitert c.s. zeggen: we houden daaraan NIET vast.

Een volgende synode zegt: dat is jammer voor de eenheid, maar het belijden der kerk is niet in gevaar.

„Het belijden”.

Maar om de INHOUD, de SUBSTANTIE van dat belijden, het beledene en het door God in Zijn Woord geopenbaarde gáát het.

Wat zegt de Schrift?

Maar de synode heeft hetgeen de Schrift zegt al tot meningsverschil gedegradeerd.

En heeft de zaak in de ijskast gezet.

Helaas.

Een studiec commissie.

Om ijzer en leem te verbinden.

Helaas.

We schrijven het met diep leedwezen.

We weten ons er bij betrokken.

We begeren waarlijk geen nieuwe kerk-scheuring.

Maar een krachtig opkomen voor de waarheid van hetgeen God ons in en door de Schriften openbaart zou vandaag vele verstrooiden kunnen herenigen. En wat de synode thans deed maakt de verstrooiing nog groter.

We hadden niet anders verwacht.

Het kwaad is reeds te ver doorgedreven.

Helaas.

Och, of Israëls verlossing uit Sion spoedig kwame. Psalm 14:7.

O God, verlos Israël uit al z'n benauwdheden. Psalm 25:26.

Als de Here de gevangenen van Sion terugbrengt zal het ons zijn alsof we dromen. Psalm 126:1.

En laat niemand vergeten: het gaat hier maar niet om 'zaken van een andere kerk', maar het gaat hier om het Woord des Heren. En dat gaat ons allen aan.

Zinnig spreken

In de afgelopen maanden hield een filosofische werkgroep een enquête onder de hoofden van middelbare scholen, met de vraag: bestaat er bij u en uw leerlingen geen behoefte aan filosofische scholing? Het antwoord was niet minder dan een verrassing: leraren en leerlingen wensten eensgezind meer onderwijs in de wijsbegeerte en met name in de leer van de argumentatie en de logica.

Filosofen tevreden, leraren en leerlingen zullen hun wens wel verkrijgen — en wij? Wij vragen ons af: wat is de reden van deze wens? De reden is, zeggen de studenten, evenals de werkende jongeren, dat wij wel inspraak verkrijgen op alle gewenste plaatsen, maar dat wij de ander in zijn spreken moeilijk kunnen begrijpen — laat staan hem overtuigen, zo lang wij en die anderen dezelfde woorden gebruiken voor zeer uiteenlopende begrippen. De verkregen inspraak betekent dus dreigende spraakverwarring.

Op zichzelf is de vraag naar argumentatieleer wel grappig. Studenten, die curatoren en professoren niet van hun stoel kunnen praten, omdat ze nog geen zinnig spreken hebben geleerd, vragen om te leren zinnig spreken. Dat doet denken aan Churchill, die in oorlogstijd aan Amerika vroeg: give us the tools and we will finish the job. Met dit verschil, dat Churchill het karwei met Amerikaanse hulp wilde klaren tot beider tevredenheid; en dat de studenten en aanstaande studenten om werktuigen vragen teneinde hun proffen en besturen te kunnen vloeren. Overigens is het een eerlijke zaak: wanneer de autoriteiten deze wapens in handen van weerbarstige jongeren geven worden ze er straks zelf door bedreigd. Maar met deze conclusie wil niemand opkomen tegen de filosofische lessen; want die zijn op zichzelf genomen bar nodig.

Neem alleen al het woord „inspraak”. Wat stelt het voor? Van Dale, het hoogste gezag terzake, zegt: „inspraak is het spreken, dat tot ons inkomt, hetzij als uiting van een „godheid” of als stem van binnen.” Bij die „godheid” zult u wel aan een Griekse filosofische godheid moeten denken, door Jan Toorop enkele malen uitgebeeld als een inspirerende engel. Vooral wanneer dezelfde gedachte, dezelfde uitvinding, bij verschillende mensen gelijktijdig wordt gevonden, spreken we van inspiratie. Dan „zit het in de lucht”: de uitvinding van de boekdrukkunst op twee plaatsen gelijktijdig, van radar en atoomsplijting idem. Bij de innerlijke inspraak moogt u denken aan het geweten; waarbij geweten te allen tijde gezien mag worden als het verleden deelwoord van het werkwoord „weten”. Het geweten spreekt tot ons, brengt in herinnering, datgene wat we altijd al geweten hebben, misschien wel van voor onze geboorte.

Inspraak kan dus volgens Van Dale van buiten af ingefluisterd worden, het kan ook een innerlijke oprisping zijn. Bijbellezende christenen kennen bovendien nog de Goddelijke inspiratie, de „inspraak” of spreuk uit psalm 49 — maar die kende Van Dale blijkbaar niet.

Overigens: niemand die vandaag het woord inspraak gebruikt bedoelt daarmee de beide betekenissen van Van Dale. En gewoonlijk ook niet die van psalm 49. Men bedoelt: mee kunnen spreken in het gesprek (van een ander). Er tussen komen, waar een gesprek gaande is. Daargelaten of dit behoorlijk is.

Waarom meespreken? Om het gesprek mee

te beleven: kennis op te doen en kennis mee te delen? Geenszins; alleen om de eigen gedachten aan de ander op te dringen. Want wat ook verstaan wordt onder het woord inspraak: nooit gaat het erom de passieve, de onderwezen partij te mogen zijn; steeds gaat het de insprekende figuur erom, het gesprek in de hand en de tegenstander op de vloer te krijgen. En het allerminste, waarmee de inspraakhoudende partij genoegen neemt, is: dat met zijn mening tergeve rekening wordt gehouden. Een besluit, dat tegen de inspraak ingaat, wordt immers aangevochten? De inspraak wil wel bescheiden zijn, mits ze maar voor honderd procent wordt gehonoreerd.

Zo volgt de conclusie: dat de inspraak, welke vandaag bedoeld wordt, welke in Van Dale's tijd onbekend was, een vorm van verbale terreur inhoudt. Geef die adspirant-insprekers dus maar de werktuigen van logica en argumentatie — en zij zullen wel finish the job.

Een andere vraag is: wat is eigenlijk zinnig spreken? Dat woord zinnig is ook zulk een na-van Dale's verschijnsel. Als u het hem vraagt is zinnig: niet verstandeloos, getuigend van een bij zijn zinnen zijnd spreker; het wordt dan ook meest negatief gebruikt als „niet gek”. Maar dat is allerminst de inhoud van het moderne spraakgebruik. Dat gebruik bedoelt geen garantie tegen onzin — maar dat gebruik wil verstandig, wil verstandiger-dan-de-tegenstander, uitdrukken.

Er is, zegt J. W. M. v. Spaendonk, „een communicatiestoornis, die als oorzaak wordt gezien van veel onnodige conflicten”. En die stoornis blijkt „althans ten dele te moeten worden gezocht in de vrij algemene onmacht om begrippen zodanig onder woorden te brengen, dat zij zuiver en ongeschonden overkomen”.

Daar hebt u het. Hoe meer sprekers, hoe groter spraakverwarring. Hoe meer insprekers, hoe minder begrip. Men wil dan ook niet zinnig leren spreken om de ander zinnig te kunnen verstaan — maar om de ander zinnig te kunnen verslaan. Het scheelt net een letter.

Neem voorts het woord „democratie”. Het is het evangeliewoord van de moderne insprekers. Alles wat zij wensen gaat in naam van de democratie. Ieder die weerstand biedt kent geen democratie. In naam van de democratie wordt de eigenlijke democratie (althans datgene wat bijvoorbeeld Gerretson daaronder verstond) de nek omgedraaid. Want naar de eigenlijke zin van het woord betekent democratie: dat het volk regeert. Dit in tegenstelling tot aristocratie (waar de besten regeeren) of de technocratie (waar de techniek baas is) of de theocratie (waar God regeert) of de oligarchie (waar een clique regeert).

Nu, dan is „democratie” een monstrum. Als het volk regeert blijft niemand over die geregeerd kan worden; ergo volledige democratie schijnt onbestaanbaar. Altijd zal het volk zijn mensen of wensen moeten aanwijzen of kenbaar maken.

Bedoeld wordt dan ook, door mensen als Gerretson: dat het volk medezeggenschap zal hebben in de regering. En dat heeft het volk in ons land, in alle westerse democratieën. Hoe groter het „volk”, des te meer vertegen-

woordigers het in het parlement kan brengen: des te meer stemmen uitbrengen; des te meer invloed op de wetgeving hebben.

Maar daar gaat het de insprekers helemaal niet om. Die spreken van buiten-parlementaire acties. Die willen niet langs de wettelijke democratische weg het land geregeerd zien — maar met een nieuwe inhoud van het woord democratie de weg openzetten naar volledige anarchie: waarin ieder doet wat goed is in zijn ogen. De straatteur, de provocaties, de optochten en spandoeken, de groepsvorming van kabouters en dergelijke inspreken zijn er alle op gericht om — met gebruikmaking van de vrijheden, welke een democratisch land toestaat — de democratie, inclusieve de establishment welke een democratische establishment is, de nek om te draaien.

En dan nog een opmerking over dat „spreken”. Nog altijd kunnen we stellen dat spreken het contactmiddel tussen verstandige en beschaafde mensen is. Wil iemand niet spreken maar overschreeuwen — dan wenst hij geen contact maar kortsluiting. Hetgeen van geheel andere orde is.

Het is zeer de vraag of de moderne inspreker contact wenst met zijn medemens. Hij wil wel de spelregels terzijde gesteld zien; wil ze zelf wel terzijde stellen. Om dan te komen tot een staat van wetteloosheid. Waar ieder doet wat hij wil. Waar ieder zichzelf het naast is. Waar ieder voor zichzelf werkt en God voor ieder mag werken. Waar niet meer gesproken wordt maar alleen geblaft en geschreeuwd; en gekermd en gezocht. Daar woont de mens der wetteloosheid, zoals de Bijbel hem noemt.

Het mag een wonder heten, dat in deze maatschappij nog een sprekende God bestaat; dat Hij blijft spreken, vroeg en laat. En de Opperheer, die zijn geduchte stoel op starren sticht en grondvest op de wolken, zal lachen om dat vruchteloos gewoel en spotten met de waan der dwaze volken. En dat is pas spreken: een welsprekend lachen.

Kom, broeder-gelovige, lach mee. En spreek met aandacht en ontzag van al zijn wonderen, dag aan dag. Er blijft een lach over voor het volk van God. Die het laatst lacht licht het best. De overwinning is in principe al bevochten. Als alles zwijgt, als alle insprekers zwijgen, zal God nog wel eens spreken. Zinnig spreken? Praat er niet van! Als Hij spreekt dan komt het niet meer maar dan is het er! Als Hij gebiedt dan is dat geen inspraak, maar dan staat het er al! En dan vergaat het elke inspreker aan zinnigheid.

Maar die op Hem vertrouwen zullen zeggen: spreek Heere, uw knecht hoort. En in den hemel daar is enen dans.

D. W. L. Milo - Vierhouten

Huwelijk en gezin

I

Het huwelijk is een door God ingestelde orde, zoals we lezen in Gen. 2:18. En God zei: Het is niet goed dat de mens alleen zij. Ik zal hem een hulp maken die bij hem past... en vers 22 zegt: en Hij (dat is God) bracht haar tot de mens. God heeft de vrouw niet door Adam in bezit laten nemen, maar haar tot Adam gebracht, haar niet aan Adam gegeven, maar bij hem gegeven.

De aard van beider verhouding is hieruit reeds te lezen: zij is niet die van bezitter en bezit, maar eerst die van mens en medemens, daarna ook die van de man en zijn echtgenote.

Zelfs na de val was op dit punt Adams inzicht niet verduisterd; hij zegt: De vrouw die Gij aan mijn zijde gesteld hebt, of: de vrouw die Gij bij mij gegeven hebt.

In het paradijs zegt Adam reeds: Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en zij zullen tot een vlees zijn. Dit geheimenis is zeer groot, zegt Paulus, en het getuigt van een verkeerde mentaliteit als dat tot-één-vlees-woorden beleefd wordt als een angst voor het sexuele door dat man en vrouw zich eigenlijk voor elkaar schamen en de geslachtsdaad in het duister geschiedt en snel volvoerd wordt om tot het bereikte resultaat te komen.

Dit getuigt van een verkeerde kijk op ons lichaam, die te wijten is vooral aan de invloeden van het Platonisme, waarin het lichaam als iets minderwaardigs wordt beschouwd, manifest wordend in de verheerlijking van het celibaat, maar ook in de verontachtzaming van de lichamelijke hygiëne.

Is er niet het heilrijke feit dat God mij als man, en dat God mij als vrouw, zó en niet anders gewild heeft? Dat Hij mij niet verloren laat gaan aan de vrees, dat ik er eigenlijk „gek” uitzie, maar dat ik geschápen ben? Toen God de mens geschápen had, zag Hij en zie, het was „zeer goed”. Hoe durven we dan nog te zeggen, dat wij er als naakte eigenlijk gek uitzien? Door de zondeval is ook dit oordeel over onszelf verduisterd, zoals Adam ook zegt: Zie, wij zijn naakt! Toch had God de mens goed, ja zelfs naar Zijn evenbeeld geschápen.

In dát openbaringslicht mag ik mijn lichamelijke zien, waarvan Paulus spreekt als over een Tempel. Een Tempel Gods, waarin Gods Geest mag wonen! Als we zó ons lichaam zien, zó ook het lichaam zien van onze vrouw of onze man, ja ook van onze verloofde, dan zal er eerbied zijn voor Gods maaksel. Dan zal er ook eerbied zijn in de omgang met elkaar.

De moraal van heden ten dage (of was het vroeger ook al zó?) neemt het niet zo nauw meer. Is er niet steeds meer de vraag van ongetrouwden die op het spreekuur van de huisarts de pil komen vragen? Lééft de gedachte niet meer en meer, dat men elkaar voor het huwelijk ook sexueel moet leren kennen? Zodat zelfs de moeders bij de huisarts komen vragen: Mag mijn dochter ook de pil hebben? ... Tevens met als achtergrond: dan kunnen er ook geen ongelukjes van komen! ... Want het móeten trouwen schijnt een grotere schande te zijn, dan het regelmatig met elkaar naar bed gaan van verliefde en verloofde stelletjes. En men probeert alles nog weer te vergoedelijken door te zeggen dat het sluiten van een huwelijk voor de burgerlijke stand tóch maar een was-sen neus is, een formaliteit — immers soms met 20 paren tegelijk! — En daarbij: wat staat er in de Bijbel over burgerlijke stand en het trouwen voor de burgerlijke stand?

En inderdaad, van verlovings of wettelijke huwelijksluiting lezen we in de H.S. weinig. Een burgerlijke stand die alles registreert is de Bijbel vreemd. Wel lezen we in Ex. 22:16: Wanneer iemand een maagd verleidt, die niet

ondertrouwd is, en gemeenschap met haar heeft, dan zal hij haar voor de volle bruidsprijs tot vróuw nemen. En in Deut. 22:13 lezen we: „Wanneer een man een vrouw húwt...” enz. Van een geordende ondertrouw en huwen is dus wel degelijk sprake en zondigen tegen deze regels kan zelfs de doodstraf door stenigen tot gevolg hebben. Daarmee is gelijk afgesneden het probleem van geslachtsgemeenschap voor het huwelijk.

Wat toch is het geval? Als een meisje huwt, en de man vindt bij de echtelijke gemeenschap dat zij geen maagd was (Deut. 22:14) en indien deze beschuldiging waar is, dan zal men het meisje voor de ingang van het huis van haar vader brengen, en de mensen van haar stad zullen haar stenigen, zodat zij sterft, omdat zij een schanddaad in Israël gepleegd heeft door in het huis van haar vader ontucht te plegen (Deut. 22:20, 21). Zo zult gij het kwaad wegdoen uit Israël.

Zouden deze normen momenteel niet meer gelden? Geslachtsgemeenschap voor het huwelijk wordt toch duidelijk ontucht genoemd. En indien dit toch mocht gebeuren met zijn eigen meisje of verloofde (ook de Here kent de zwakheid van ons vlees) dan zal de jongen het meisje toch zo gauw mogelijk tot vrouw moeten nemen. Het elkaar sexueel moeten leren kennen vóór het huwelijk is er niet bij! Als we dat tenminste verstaan als: geslachtsdaad voor het huwelijk. Straks zal ik hierover meer zeggen.

Vanwaar komt die vraag, dat men elkaar sexueel moet leren kennen voor het huwelijk? Omdat, zo zegt men dan, de jongen en het meisje elkaar door en door moeten kennen voor zij een huwelijk aangaan. Daarbij wordt echter de nadruk gelegd op het hoge belang van goede sexuele omgang als basis van een zgn. geslaagd huwelijk. Daarom wil men eerst experimenteren om een ongelukkig huwelijk te voorkomen.

Maar is een goede sexuele omgang basis van een geslaagd huwelijk?

Neen!!! Want men maakt de fout dat het sexuele het één en het al van het huwelijk is. Heel wat problemen, verwijderingen en twisten zijn de oorzaak van een niet-harmonisch huwelijk, en hebben tot gevolg een gestoorde lichamelijke gemeenschap. Daarom eerst de geestelijke eenheid. In Gen. 4:1 lezen we: „De mens had gemeenschap met Eva, zijn vrouw”. Zijn vrouw, niet maar „de” vrouw. Men kan pas gemeenschap, waarachtige gemeenschap hebben met een vrouw, als zij door het huwelijk de eigen vrouw is. Lichaam en geest zijn nu eenmaal niet te scheiden, merkt ds De Vries terecht op in zijn boek: „Het huwelijk in ere”.

Uit het feit, dat God de vrouw bij Adam brengt en zij niet door in bezitname de zijne is geworden, blijkt dat het huwelijk niet een scheppingsordening is gelijk de paring der dieren, maar een verbondsordening. En dat is hieraan verbonden: deze door God ingestelde gemeenschap is slechts realiseerbaar als man en vrouw dit verbond onderhouden, aldus ds Visee. Achter de verbondsverlating komt altijd de huwelijks-misère en sexuele-verwording aan. Denk b.v. aan Lamech, die het verbond Gods verlaten had, dáár treedt de veelwijverij op. En dóór de verbondsverlating van het Israëlitische volk ging dit de Baäls dienen, hetgeen leidde tot sexuele verwording (Baäl is nl. de god der sexualiteit).

Hiermee zijn we toe aan de vraag, wat is sexualiteit. Sexualiteit is 't geheel der uitingen en verschijningsvormen van de geslachtsdrift.

Sexualiteit moet daarom niet alleen biologisch gezien worden, dus voor de instandhouding van de soort, maar ook: anatomisch. God schiep man en vrouw en Hij zag dat het zeer goed was, ook in hun uiterlijk waarneembare vormen.

Psychologisch: moet de sexualiteit gezien worden als nerveuze en hormonale functies

die de drang naar de andere sexe mogelijk maken.

Psychologisch: is de sex een samenbindende verenigende drang die de eenzaamheid moet opheffen en die zich uit in verliefdheid en liefde.

Sociaal-cultureel: wordt het sexuele gedrag bepaald in overeenstemming met de heersende normen, normen die altijd onderworpen blijven aan de H.S.

Etisch: ieder menselijk handelen, ook zijn sex gedragspatroon is altijd een zedelijk handelen. Deze alle moeten tot één harmonisch geheel versmelten. Daarom is de functie van de sex een functie behorend tot het beeld van het totale mens zijn.

Sexualiteit is dus niet inherent met de geslachtsgemeenschap. De volle liefde tussen man en vrouw komt wel (of hoort te komen) tot openbaring bij de geslachtsgemeenschap. En ook daarin verbergen wij ons nog zoveel achter een masker en wij verschuilen ons achter een schilderij van onszelf om de ander met dat schilderij getrouwd te laten zijn!

Dát, terwijl de H.S. ons leert ons geheel over te geven aan Jahwè; dat God ons niet alleen kent in al onze wegen (naar Psalm 139) maar dat wij ook naakt voor Hem hebben te staan. Adam en Eva zagen hun naaktheid, geestelijke naaktheid. Zo alleen kunnen wij als kerkleden, en nog meer als gehuwden ook in letterlijke zin, onze naaktheid pas aangaan en elkaar liefhebben en trouw zijn, als wij ons in onze schamelheid en verwerpelijheid en naaktheid dóór God aanvaard weten.

Het gezinsverband, maar ook de huwelijks-gemeenschap, heeft een biotische funderings-functie en een etische bestemmings-functie. In de liefde ligt haar bestemming zoals Gods Woord ons leert in Ef. 5: Gij mannen hebt uw eigen vrouwen lief, gelijk ook Christus de gemeente lief gehad heeft en Zichzelf voor haar heeft overgegeven. Hierin ligt opgesloten, dat de liefde als subjectieve aktie niet een vluchtig verschiensel is dat heel spoedig kan voorbijgaan. Neen, de liefde is een blijvende norm, die subjectief verwezenlijkt moet worden. Een anti-normatieve levenshouding van gehuwden doet die norm niet teniet.

Uit het liefdesdoel van het huwelijk en de huwelijks-gemeenschap (de coïtus) en het feit dat de vrouw bij de man gegeven is volgt, dat de man niet als patriarch mag heersen over de vrouw.

Patriarch dan in de minder goede betekenis van het woord zoals tot aan de middeleeuwen de patriarch zelf mocht beschikken over z'n kinderen en deze op de mestvaalt mocht gooien.

Als vrijgemaakten zijn wij terecht tegen de hiërarchie in de kerk. Wij mogen niet over elkaar heersen.

Maar mag dat in het huwelijk wel?

„Heersen” komen we het eerst tegen in de H.S. in Gen. 1:28: „heerst over de vissen der zee, over het gevogelte enz.”, de zogenaamde scheppingsopdracht.

De eerstvolgende Schriftplaats is Gen. 3:16: „Tot de vrouw zeide Hij: Ik zal zeer vermeerderen de moeite uwer zwangerschap. Met smart zult gij kinderen baren en naar

uw man zal uw begeerte uitgaan en hij zal over u heersen". Is dit gezegd als een schepingsopdracht, als een gebod? Of is dit gezegd als een vloek? Moet dit gecultiveerd worden, aangewakkerd worden? Het „met smart kinderen baren" moet dan ook gecultiveerd worden, evenals het „in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten"?

Het is duidelijk genoeg: dat de man over de vrouw zal heersen is gezegd als een vloek. En wij hebben die vloek zoveel mogelijk weg te doen en als man en vrouw naast elkaar te leven als hulp tegenover elkaar.

De coïtus is gezien vanuit dat liefdesdoel daarom ook gerechtvaardigd en zinvol tijdens zwangerschap, bij onvruchtbaarheid en in en na de menopauze — de overgangsjaren van de vrouw. Of zoals ds Visee het zegt: het doel (liever: de zin) van het huwelijk is niet gelegen in de voortplanting, maar in de totale liefdesgemeenschap, waartoe ook de geslachtsgemeenschap behoort.

Uit de zin van het huwelijk, de totale liefdesgemeenschap, volgt reeds dat wij verantwoordelijk zijn voor de coïtus en haar gevolgen van eventuele zwangerschap.

Het is niet zo, dat God ons geen verantwoordelijkheid oplegt t.a.v. de conceptie, als zou dit geheel tot de verborgenheden Gods behoren. Zoals Psalm 139:13-16 spreekt over: Gods borduurwerk in de benedenste delen der aarde. Ook dit terrein is, als is er nog veel verborgen, het terrein der wetenschap: denk b.v. hoe bij steriliteit door een medische ingreep conceptie vaak weer mogelijk wordt gemaakt.

Wij blijven altijd verantwoordelijk voor de coïtus, zowel daar waar steriliteit is, als daar waar geen zwangerschap meer gewenst is. Wij moeten er voor oppassen, dat we hier geen verantwoordelijkheden gaan verschuiven; om voorbeelden te noemen:

In de eerste plaats: uit de geschiedenis van Onan wordt al te vaak geconcludeerd, dat onanie of beter genoemd de masturbatie gestraft is door God, en dat voorkoming van conceptie in welke vorm ook veroordeeld wordt door dit Schriftgedeelte.

De geschiedenis van Onan leert ons echter, dat Onan wist, dat het nakroost hem niet zou toebehoren. Het was nl. een zwagershuwelijk. En bij het zwagershuwelijk gold, dat de zoon daaruit geboren, het eerstgeboorterecht heeft. En dat stuitte Onan tegen de borst en daarom verspilte hij zijn zaad. Onan wilde zelf op een slinkse manier het eerstgeboorterecht zien te verkrijgen.

In de tweede plaats moeten we geen verantwoordelijkheden gaan verschuiven bij de coïtus door God verantwoordelijk te stellen voor een eventuele conceptie. Daarbij wordt dan veelal aangehaald dat de Here de baarmoeder opent en dat Hij haar toesluit. Ja, inderdaad, óók bij een medische ingreep om weer zwangerschap mogelijk te maken, anders zouden wij het allemaal wel kunnen klaren zonder Gods hulp. Er blijft altijd een zeer diep geheimenis in de gehele conceptie gelegen.

In de derde plaats mogen wij niet te gauw stellen, dat er geen conceptie en dus geen zwangerschap meer mag komen. Dat is dus de verantwoordelijkheid naar de andere kant verschuiven. Er zijn m.i. meerdere gronden waarop zwangerschap niet gewenst is, hetzij tijdelijk, hetzij voor altijd.

In de eerste plaats: een zeer beperkt aantal medische gronden, b.v. ernstige hartziekten, longziekten, sommige vormen van bloed-antagonisme tussen de partners, sommige zgn. systeem-ziekten (waarbij diverse organen zijn aangedaan), sommige nierziekten en sommige ziekten van het centrale zenuwstelsel.

In de tweede plaats: sociale omstandigheden in de min of meer bredere zin van het woord, voornamelijk binnen de gezinssfeer gelegen.

Terecht zag Malthus reeds een 150 jaar geleden een snelle bevolkingsaanwas, een gevolg van veel betere hygiënische toestanden en veel betere medische zorg, waardoor eerst vooral de zuigelingensterfte afnam, daarna een betere prenatale zorg (de zorg voor de aanstaande moeder) kwam, waardoor minder miskramen voorkwamen en meer moeders het leven behielden, en tenslotte een veel betere medische zorg van de bejaarden. Door dit alles is er een enorme bevolkingstoename geweest.

(wordt vervolgd)

Politieke praatjes

Er wordt in ons land zeer druk en ook wel zeer nerveus aan politiek gedaan. Hoe meer de verkiezingen van volgend jaar naderen, hoe meer uitspraken en tegenuitspraken. Zelfs is de discussie over wie nu wel de nieuwe minister-president zal moeten worden, op gang gekomen. Het lijkt me een beetje voorbarig.

Ik wil in dit artikel op enkele verschijnselen ingaan.

A.R.P. - Drogendijk

Daarbij zou ik allereerst willen noemen de verklaring van de leden en kiezers van de A.R.P., die zoals U weet óók door enkele Kamerleden voor de A.R.P. ondertekend is.

„Ondergetekenden, met belangstelling volgend het politiek gebeuren in Nederland, achten het gewenst de volgende verklaring af te leggen.

1. De christelijke levensbeschouwing brengt met zich mede, dat men zowel het persoonlijk leven als het openbare leven stelt onder het gezag van Gods Woord.

Op grond hiervan is naar de overtuiging van ondergetekenden christelijke organisatie gewenst en noodzakelijk, zowel om zich in eigen kring te kunnen bezinnen op de zich voordoende problemen, alsmede om gezamenlijk bepaalde doeleinden te kunnen nastreven en effectueren.

2. De gedachte van christelijke organisatie is evenzeer van toepassing op politiek terrein en door de ontwikkeling van het moderne denken dan ook allerm minst achterhaald. Veel eer is voor het beoefenen van een christelijke politiek welke als uitgangspunt heeft het Woord van God, de belijdenis van Christus' koningschap over de wereld, een christelijke partijvorming absoluut noodzakelijk.

3. De tekortkomingen en gebreken die onvermijdelijk aan elke partij en partijpolitiek kleven, en derhalve ook aan christelijke partijen en christelijke politiek, zijn geen redenen de beginselen onder 1 en 2 vermeld los te laten.

4. De gedachte dat christelijke partijvorming onherroepelijk voert tot conservatisme en de partijvorming op niet-christelijke grondslag altijd leidt tot een progressieve koers, moet als een irreële tegenstelling van de hand worden gewezen.

5. In het huidige tijdsbestel is samenwerking tussen de christelijke partijen meer dan ooit geboden. De vorming van een permanent overlegorgaan kan aan deze gedachte gestalte geven.

6. Aangezien bedoelde partijen op geestelijk, maatschappelijk en staatkundig terrein een gemeenschappelijke roeping hebben, is een samenbundeling van politieke activiteiten, waar mogelijk is, gewenst.

7. Een en ander sluit samenwerking met andere politieke partijen niet bij voorbaat uit. Een dergelijke samenwerking berust echter op de omstandigheid dat een regering in beginsel verzekerd dient te zijn van een meerderheid in het parlement en draagt derhalve een ander karakter dan samenwerking onder 5 en 6 genoemd.

8. Gezien de vele politieke partijen die ons land rijk is, valt het ontstaan van de Politieke Partij Radicalen te betreuren, al draagt het ontegenzeggelijk bij tot duidelijkheid op het politieke terrein.

Het uitgangspunt van deze radicalen immers staat zo diametraal tegenover dat der christelijke partijen, dat samenwonen onder

één dak moeilijk is en gemakkelijk tot spanningen aanleiding geeft.

9. De bondgenoten van de A.R.P. moeten eerder bij de C.H.U. en de K.V.P. worden gezocht dan bij de P.v.d.A., de P.S.P., D'66 en de P.P.R.

10. De duidelijkheid van de image van een christelijke partij wordt niet versterkt door concessies te doen aan degenen die sterk sympathiseren met linkse (niet-confessionele) stromingen."

Deze verklaring zullen we voor het gemak de verklaring Drogendijk noemen. Naar Prof. dr A. C. Drogendijk, Keizer Karelweg 436, Amstelveen. Bij hem konden (en kunnen) de adhaesiebetuigingen ingezonden worden.

Het is niet vreemd dat er na het eindeloos praten van de radicalen nu van de rechtse vleugel in de A.R.P. eindelijk een verklaring komt. Ik dacht dat er ook in de A.R.P. wel een zwijgende meerderheid was, die zich kan vinden in deze verklaring.

Een groot winstpunt in deze verklaring Drogendijk vind ik wat onder 3 genoemd wordt. Het is inderdaad waar dat de tekortkomingen van een christelijke politieke partij geen argument tegen christelijke politieke partijvorming kan zijn.

Als men gaat redeneren „de christelijke politieke partij heeft vaak gefaald, daarom geen christelijke partij meer", dan zou men ook kunnen zeggen: het feit dat een christen zo vaak faalt in zijn leven, is een reden om geen christelijk leven meer na te streven. Evenmin als de vele zonden, die ons nog steeds aankleven, een reden zijn om niet steeds weer in Christus' kracht de strijd tegen de zonde te voeren, evenmin is het eerlijk om het falen van een christelijke politieke partij op een bepaald punt te gebruiken als argument tegen christelijke partijvorming.

Moeilijker vind ik wat onder 2 staat. Christelijke politieke partijvorming is absoluut noodzakelijk.

Ik zou vragen: voor alle tijden en voor alle plaatsen?

Dan zou er op zijn minst wel wat in de Bijbel te vinden zijn over deze zaak.

En dan zit ik voor de vraag: wat moeten christenen in Engeland, Amerika, ja ook wat moeten de christenen in dictatoriaal georganiseerde staten?

Ik dacht dat hier meer geredeneerd werd uit wat onze gelukkige nederlandse mogelijkheden zijn, dan uit wat de H. Schrift ons zegt.

Laten we het nuchter vaststellen: de H. Schrift heeft niet de democratie als enige mogelijkheid. We moeten wat wij graag willen, toch maar niet de Bijbel inlezen. De H. Schrift zegt ons toch niet veel meer dan dat gerechtigheid een volk verhoogt.

Dat houdt in het afwijzen van alle onderdrukking.

Het houdt ook in dat alle revolutionaire (in de oude zin van het woord bedoeld) strevingen veroordeeld worden. Het boek Spreuken, het boek van de wijsheid, is daarin zeer duidelijk.

Heel juist is wat onder vier staat. Het is één van de grote leugens van deze tijd dat men ons poogt wijs te maken dat een christelijke partij persé behoudend is, ook al dat gaat over duidelijk verkeerde toestanden. Ik dacht dat de geschiedenis van de partijvorming en van de partijen in ons land ook wel iets anders gaf te zien. Er is trouwens niets zo dwaas als gaan denken in de tegenstelling conservatief-progressief.

Een schoolvoorbeeld van onzindelijk denken.

Wat is in vredes naam conservatief? Dat

H. Amelink - Langerak (Z.H.)

hangt toch maar af van de vraag wat je conserveren wilt.

En wat is in vredes naam progressief? Dat hangt ook maar af van de vraag waarheen je gaan wilt.

Deze loze kreten maken de politiek alleen maar onduidelijk.

Ik mis in de verklaring Drogendijk onder 9 de naam van het G.P.V. Want al is het G.P.V. zelf momenteel niet bereid met de A.R.P. samen te werken — maar wat niet is, kan komen — het G.P.V. staat toch weer dichter bij de A.R.P. dan b.v. de K.V.P.

Eerste minister

Een nieuwe gedachte in de politiek is, dat men oppert de kabinetsformateur, wat meestal ook de eerste minister wordt, óf te laten aanwijzen door de Tweede Kamer óf op zijn minst nadat in de Tweede Kamer daarover een debat is gehouden.

Ik ga nu niet in op die partijen die menen dat een eerste minister ook gekozen moet worden bij de verkiezingen.

Het lijkt me geen gelukkige gedachte het „geheim van het Noordeinde”, zoals dat vroeger heette en wat nu genoemd wordt „het geheim van Soestdijk” uit te schakelen.

Afgedacht van de vraag of dit niet betekent een inperking van de prerogatieven van de Koning, is het toch, dunkt me, wel duidelijk, dat zulk een debat niets zou opleveren. Gezien de feitelijke verdeeldheid in ons volk over veel partijen — en niets wijst er nog op dat dit zal veranderen — is het toch onmogelijk dat de Kamer met een eensluidende voordracht zou komen. En dan is het kiezen beter in handen van het staatshoofd, die werkelijk boven de partijen staat en toch ook wel ingelicht is over de mogelijkheden en onmogelijkheden. En ik dacht met misschien een enkele uitzondering, de keus meestal wel logisch was. Trouwens hoe zou een formateur met een kabinet voor de Kamer kunnen verschijnen, als van te voren vast staat dat de Kamer het nieuwe kabinet niet nemen zou?

De Kamer behoeft echt niet bang te zijn dat er te weinig invloed van de volksvertegenwoordiging is.

Kiesdrempel

Een nare zaak is dat het initiatief is genomen om te komen tot een verhoging van de kiesdrempel. In dit geval door de K.V.P.

Te vrezen is dat deze gedachte wel een meerderheid in het parlement zal vinden.

Het is niet eerlijk en onlogisch.

Want van tweeën één: óf men handhaaft de evenredige vertegenwoordiging consequent óf men stapt over op een ander systeem. Als men wil blijven spreken over evenredige vertegenwoordiging, dan moet men kleine partijen niet willen weren.

Echt ook niet willen.

Men sleutelt op deze manier aan ons bestel, terwijl men de werkelijke oorzaak van het ontstaan van vele kleine partijen zo niet in de kern aanpakt. Kleine partijen ontstaan meestal uit ontevredenheid over een bestaande partij. Ze fungeren dan ook vaak als het geweten van de partij, waaruit ze stammen. En die gewetensfunctie is heel nuttig. De grote partijen kunnen daarmee alleen maar hun winst doen.

En beter dan een verhoging van de kiesdrempel is te gaan nadenken over de vraag: hoe komt het dat kleine partijen ontstaan?

Hoe komt het dat zo veel mensen zelfs wegblijven bij verkiezingen?

De oorzaak daarvan allereerst bij zich zelf te zoeken lijkt me een zaak van eerlijkheid. Ook van noodzakelijk zelfonderzoek.

En wordt het land onregeerbaar door de vele partijen, wat in extremis niet ondenkbaar is, dan is het goed om maatregelen te nemen. Laten we dan maar weer overstappen op het districtenstelsel. Dat zou wel jammer zijn, als dat noodzakelijk werd, maar als het onvermijdelijk is ter wille van de regeerbaarheid van ons land, dan moet dat scherpe mes dan ook maar gehanteerd worden.

Jongeren

Een nieuw verschijnsel aan de politieke horizon is het verschijnen van het blad „Concrete”, reformatorisch politiek jongerenorgaan. Eindredacteur: drs J. G. van der Land. Adres van redactie en administratie: postbus 285, Groningen.

Een blad dat ik met blijdschap begroet, zij het met de reserve die men vanzelfsprekend heeft tegenover een blad, waarvan één nummer verschenen is. Het is nog afwachten.

Waarom ik me dan bij voorbaat eigenlijk al verheug? Omdat dit blad bedoelt een tegenwicht te zijn tegenover de overheersende linkse opstelling van verschillende politieke jeugdorganisaties.

De jongerenorganisaties van bijna alle grote politieke partijen zijn met het linkse sop overgoten en hebben „begrip” voor dienstweigering, voor buitenparlementaire acties en wat er op dit gebied verder maar op te noemen valt.

Dat daartegenover nu van „rechts” ook eens een geluid komt van jongeren is alleen al goed om een beetje in evenwicht te blijven.

Het blad is niet partij-politiek gebonden. Wat een voordeel is. En het eerste nummer heeft een waardevolle inhoud. Het artikel „defensie onder vuur” is een goed instructief artikel. Met cijfers wordt aangetoond dat b.v. Prof. dr L. de Jong niet te veel gezegd heeft, toen hij stelde dat onze inspanningen op dit gebied niet voldoende waren.

We wensen het blad een voorspoedige vaart.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Hoogkerk: ds. J. Bomhof te Bergenheim; te Hattem-B: ds. M. van Dooren te Vlaardingingen-B.

Aangenomen: naar Assen: ds. D. J. A. Brink te Siegerswoude-Frieschepalen; naar Brunssum-Treebeek: ds. K. Verlind te Drachten.

Bedankt: voor Assen-B: ds. G. Zomer te Groningen-Zuid-B.

Ds. Joh. Dam — Vrijdag 6 november jl. is op 87-jarige leeftijd in zijn woonplaats Baarn ds. Joh. Dam plotseling overleden. Ds. Dam werd geboren op 8 februari 1883, en diende de kerken te Baarland (1915-1917) en Bodegraven (1917-1953). Op 1 september 1953 ging hij met emeritaat.

Ds. D. J. A. Brink — Zoals boven reeds bericht, heeft ds. D. J. A. Brink, predikant te Siegerswoude-Frieschepalen (binnen verband) het beroep naar de gemeente te Assen (buiten verband) aangenomen. Zondag 1 november jl. deelde de kerkeraad van Siegerswoude-Frieschepalen de gemeente reeds mee, dat hij, nu ds. Brink een beroep van een kerk buiten het verband in overweging had genomen, het niet verantwoord achtte hem in de dienst des Woords te laten voorgaan. Na het aannemen van het beroep berichtte het Nederlands Dagblad (Geref. Gezinsblad), dat ds. Brink „zich aan opzicht en tucht der kerkeraad van Siegerswoude-Frieschepalen (heeft) onttrokken, waarmee hij opgehouden heeft predikant te zijn in de Geref. Kerken van Nederland”.

wij kregen van de HERE
een kostbaar geschenk
in de geboorte van

monique Jeanette

dochtertje van
fr. telgenhof en j. telgenhof-kooistra

zusje van
hammy
klaas
joukje
andries
roelof-franke

heerenveen, 7 november 1970
nieuwburen 54

De HERE heeft ons verblijd
met de geboorte
van een zoon en broertje

**KORNELIS
(Kees)**

J. Stuij
G. J. Stuij-van der Vlies
Dirk Jan

Middenmeer, 4 november 1970
Breedstraat 16

Zondag 8 november mochten wij met onze geliefde ouders:

**H. BEKHUIS
W. BEKHUIS-BOS**

dankbaar herdenken dat zij 25 jaar getrouwd waren.

JANNEKE
EELKE-RITA
IKE
BERT

Molenstraat 6, Zuidwolde, Dr.

GEVRAAGD

in een klein gezin (2 kinderen)
in een nieuw geriefelijk huis
een

nette huishoudster

Br. onder nr. 1311 bur. „Opbouw”,
Slotlaan 220, Zeist.

Theol. studenten,
verenigd in „MERCURIUS”,
vragen te koop:

theol. boeken

o.m. van
Calvijn, Schilder, Greydanus, Holwerda; Korte Verklaring, enz.

Aanbiedingen te richten aan:
Secretariaat „MERCURIUS”,
Loriestraat 94,
Kampen.

Bent U al lid van de **GEREF. KORR. KLUB** voor dames en heren van alle leeft.? Wij hebben te **weinig** Algem. Ontw. HEREN-LEDEN! ± 25-60 jr. Inl.: Postbus 58, Den Helder.